

This work is licenced under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod licencom Creative Commons Imenovanje 4.0. međunarodna

PRETHODNO
PRIOPĆENJE

UDK: 81'243:81'34
378.091.3
DOI: <https://doi.org/10.22210/strjez/53-1/1>

Primljen: 6. 12. 2023.
Prihvaćen: 30. 7. 2024.

Treba li poučavati intonacijske obrasce stranoga jezika navodeći studente da ih čitaju, ponavljaju ili ih pak treba evocirati?

Dario Marić

dario.maric@ff.unsa.ba

Filozofski fakultet, Univerzitet u Sarajevu

Istraživanje predstavljeno u ovom radu ispituje učinkovitost metoda poučavanja intonaciji stranoga jezika koje podrazumijevaju ostvarivanje izričaja s određenim intonacijskim obrascem koji se čita, koji se čita uz predočen shematski prikaz intonacijskoga ostvarenja, čije se ostvarenje sugerira stavljajući izričaj u okolnosti u kojima se intonacijsko ostvarenje inače pojavljuje, odnosno koji se reproducira nakon što je preslušan. Neka od iskustava s poučavanjem prozodiji stranoga jezika u nastavi obvezuju da se ispita djelotvornost vježbi koje podrazumijevaju navedene postupke. Rezultati istraživanja pokazuju da ispitanici najuspješnije oponašaju intonacijski obrazac izvornoga kratkog izričaja ponavljajući ga nakon preslušavanja, znatno manje uspješno ostvarujući intonacijsko ostvarenje izričaja koje su sami osmislili za opisane okolnosti u kojima se izričaj treba pojaviti i relativno neuspješno čitajući rečenice s prikazom zadanoga intonacijskog ostvarenja.

Ključne riječi: *intonacija, strani jezik, metode poučavanja prozodije*

1. UVOD

Navesti studenta da izgovori rečenicu s npr. završno visoko uzlaznom govornom melodijom na stranom jeziku dok sjedi u klupi i dok čeka da dobije

znak da počne govoriti, a potom čeka da se to što je izrekao što prije razlegne i stoji s pokušajima onih sljedećih na redu, nastavniku i nije odveć lako. Ako uzmemo u obzir da melodijski usponi i skokovi u autentičnim razgovorima djeluju unutar sekvencija kojima se uglavnom potiče živahan i otvoren razgovor (Selting, 1995; Marić, 2013) i kojima se, između ostaloga, verbalno i neverbalno izražavaju emocije kao što su iznenađenost, ushićenost ili ljutnja (Selting, 1995; Marić, 2022) te da je isključivo prozodijskim sredstvima moguće izraziti kontrast između smirenosti i uzbuđenja, dominacije i nenametljivosti, očekivanosti i neočekivanosti i dr. (Kehrein, 2002), postaje jasno da između dvije navedene situacije ne postoji ni najmanja sličnost. Opisane okolnosti u kojima se često nalaze studenti odlikuje ili odsutnost emocija koje prati dosadu ili određeno, obično negativno emotivno stanje. Iskustva s poučavanjem prozodiji stranoga jezika k tome ukazuju na činjenicu da oni koji uče strani jezik često nisu u stanju ostvariti određenu govornu melodiju nakon što ih se potakne da to učine. Njihove neuspjele pokušaje često odlikuje neadekvatna melodija koja zapravo prati aktualnu govornu radnju prozvanoga studenta koji npr. čita niz rečenica, nastoji što ispravnije pročitati tekst rečenice, nastoji dokučiti što piše na papiru, projekcijskom platnu ili ploči ili sl. Jedan od razloga mogao bi biti i u tome da bi orbitofrontalna moždana kora čovjeka koja je ključna za upravljanje postupcima u interakciji i u afektu (v. Mildner, 2008) ujedno mogla kontrolirati i govornu melodiju u afektu (v. isto za moždanu lateralizaciju prozodije).

Spomenuta iskustva iz nastave potaknula su na provođenje istraživanja učinkovitosti predložaka s intonacijskim obrascima u nastavi stranih jezika koje će u ovom članku biti predstavljeno.

2. KRATAK PREGLED PRISTUPA STRANOM NAGLASKU, TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA I CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Podjela znanstvenih pristupa stranom naglasku u govornoj upotrebi nematerinskoga jezika ovoga poglavlja preuzeta je iz iscrpnoga prikaza problematike stranoga naglaska u Desnica-Žerjavić (2006). Svaki od triju pristupa, pa i pristupi nastali kombiniranjem dvaju od tri osnovna pristupa usredotočeni su prirodno ili na učinak stranoga naglaska na segmente (glasove, glasnike ili diskretne govorne zvukove) ili na cjelokupni način govora.

Sociolingvistički pristup stranom naglasku u cijelu problematiku uvodi koncept stava govornikā jezične zajednice prema govornicima druge jezične zajednice koji u slučaju pojedinca koji usvaja strani jezik može djelovati motivirajuće ili demotivirajuće, a u slučaju pojedinca koji pripada domi-

nantnoj jezičnoj skupini u društvu rezultira stereotipnim poimanjem pojedinca na osnovi količine materinskoga govora u njegovoj govornoj upotrebi jezika koji uči. Na stav govornikā useljeničke jezične zajednice s drugim materinskim jezikom naspram dominantne, domicilne jezične zajednice u društvu, a samim tim i na spremnost na poistovjećivanje s njima u govoru dokazano utječe socioekonomski položaj useljenika u društvu.

Kontrastivni glotodidaktički pristup dolazi do zaključaka o greškama izvornih govornika određenoga jezika pri učenju drugoga jezika usporedbom njihovih fonoloških i gramatičkih sustava, pa ako u polaznom jeziku nedostaju neki elementi iz ciljnoga jezika, u ovom pristupu su uvjerenja da će ti elementi biti zamijenjeni sličnim elementima iz polaznoga jezika. Nedostatak je ovoga pristupa da greške ostaju nezabilježene ako svi elementi polaznoga jezika nisu precizno opisani. To je primjerice slučaj s hrvatskim nadzubnim bočno propusnim glasnikom (lateralom) [l] koji je, osim u dalmatinskom dijelu Primorske Hrvatske, u određenoj mjeri velariziran, pa se velariziranom izgovoru njemačkoga nadzubnog bočno propusnoga (nevelariziranoga) glasnika [l] koji je primjetan kod velikoga dijela Hrvata koji uče njemački, ne poklanja dovoljna pozornost (v. npr. u Gehrman, 1994: 70).

Istraživanja (Desnica-Žerjavić, 2003) također pokazuju da prividna sličnost određenih glasnika u dva jezika odnosno nepostojanje određenih glasnika ciljnoga jezika u polaznom jeziku ne mogu predvidjeti hoće li ih i u kojoj fazi učenja usvojiti govornici polaznoga jezika.

Verbotonalni pristup stranom naglasku temelji se na psihoakustici glasnika materinskoga jezika koju karakteriziraju inhibitorni refleksi koji propuštaju samo po jedan određeni frekvencijski pojas (optimalu) cjelokupnoga frekvencijskog spektra glasnika i tako sprečavaju prienos redundantnih elemenata. Taj postupak govornici prenose na percepciju stranoga jezika čiju percepciju od strane izvornih govornika međutim karakteriziraju inhibitorni refleksi na drugim frekvencijskim pojasevima, pa oni koji ga uče čuju glasnike materinskoga jezika slušajući potpuno druge glasnike u stranom jeziku. Tako primjerice francuski prednji zaokruženi [y] Rusi čuju kao [ju], Englezi kao [u], Hrvati kao [i] itd., pa ih tako i izgovaraju u početnim fazama učenja francuskoga jezika (Vuletić, 1980: 62).

Čini se da ni intonacija ni prozodija nikad nisu bile u fokusu nastave stranih jezika zbog nesvjesnosti posljedica za komunikaciju koje ostavlja neadekvatna prozodijska izvedba u govoru (v. Gut, Trouvain i Barry, 2007, str. 14-15), pa su istraživanja stranoga naglaska pozornost najprije poklanjala glasnici gdje bi se u pravilu i zaustavljala opsežnija istraživanja. Pohvalno je međutim kada se makar ukazuje na nesuglasje prozodijskih izvedbi

izvornih i neizvornih govornika određenoga jezika kao što je npr. slučaj u Josipović (1999: 152-156).

Pojedinačna nastojanja oko izrade korpusa vježbi za usvajanje prozodije njemačkoga kao stranoga jezika već su jedno vrijeme u povojima (v. Hirschfeld i Trouvain, 2007 i Hirschfeld i Reinke, 2018). U literaturi koja je dijelom proizašla iz tih nastojanja govorna je melodija, tj. intonacija (*Sprechmelodie, Melody*) redovita natuknica koja se međutim elaborira do razine spominjanja većih odnosno manjih melodijskih varijacija u različitim situacijama, završno silaznoga, uzlaznoga odnosno ravnoga toka melodije, toka melodije s padom na najnižu moguću vrijednost te spominjanja potpunosti i nepotpunosti melodijske cjeline u određenom trenutku. Od prozodijskih pojava u govoru naglasak je u spomenutoj literaturi na razlikovnoj ulozi stanke, naglasku riječi i rečeničnom naglasku.

Opći problem ne samo unutar istraživanja stranoga naglaska i unutar didaktikâ nastave stranih jezika, nego dijelom i unutar samoga istraživanja prozodije očito predstavlja nedostatak uvida u signalizacijske potencijale prozodije koji izostaju zbog upornih nastojanja da se simplificiraju tako što se ispitanici u istraživanjima drže u strogo kontroliranim uvjetima, ali i zbog brojnih nekritičkih preuzimanja spoznaja iz takvih istraživanja. Pojavom antropološke etnografije komunikacije, znanstvene paradigme prema kojoj su kulturološke specifičnosti jezika i njegove upotrebe znakovite (Hymes 1974 i Gumperz 1982 i 1992) i njihove teorije kontekstuacije, međunarodnoj znanstvenoj javnosti postaju dostupni uvidi u obilje i raznovrsnost odašiljanih signala u usmenoj interakciji koji su indeksični. Guberina je na istom tragu već 1952. i nudi jedno od najboljih tumačenja funkcije prozodije:

Inače vrednote govornog jezika, koje su se na novom kvalitativnom stupnju (neonomatopejskom) artikulirane riječi oslobodile od prirodne nužde, mogle su obogatiti svaku artikuliranu riječ mnoštvom značenja. Postale su adekvatan izraz emocionalnih stanja, koja se s pomoću vrednota govornog jezika mogu preciznije izraziti: vrednote govornog jezika imaju mogućnost, da preko svojih varijacija (uključujući i kontekst) dadu različita značenja istoj glasovnoj skupini, i obratno: mogu različitim glasovnim skupinama dati sličnu intonaciju i time sličan misaono-emocionalni sadržaj. Onaj, koji se izražava, „izabrat će“ u mnoštvu artikuliranih izraza takav, koji se najprikladnije i najizražajnije može uključiti u zvučno-pokretnu cjelinu, kao najdirektniji odraz i izraz predmetne (stvarne) ili misaono-emocionalne stvarnosti. (Guberina 1952: 63)

U vezi s prethodno spomenutim zvučnim predlošcima potrebno je istaknuti da se u znanstvenoj literaturi o učenju njemačkoga kao stranoga ili kao drugoga jezika nastavnici odvrćaju od vježbi slušanja koje predstavljaju puko oponašanje onoga što su čuli („einfache Imitationsübungen” Hirschfeld i Reinke, 2018, str. 162). Ovdje se međutim polazi od uvjerenja da se ondje spomenuto ustaljivanje sustava grešaka slušanjem i ponavljanjem odnosi na glasovni sustav, što u svojem prikazu metode jezičnoga laboratorija kao jedne od metoda fonetske korekcije navodi i Vuletić (1980, str. 57), a ne na prozodijski sustav.

Također je potrebno skrenuti pozornost na ulogu ritma u govoru, koji čine ostvarenja zvučno prominentnih slogova naspram brojnijih zvučno neprominentnih, kao jednoga od neleksičkih sredstava globalne jezično-prozodijske strukture (v. Guberina, 2010, str. 27) koje je neraspletivo povezano s govornom melodijom (intonacijom). Slogovi naglašene riječi na razini intonacijske jedinice (rečenični naglasak) uglavnom postaju zvučno prominentni promjenom smjera toka govorne melodije čija su polazišta upravo ovi slogovi, pa mjesto i broj naglašanih riječi značajno oblikuju sam intonacijski oblik. Varijacije u intonacijskom ostvarenju koje potječu od varijacije mjesta i broja naglašanih riječi u ovom se istraživanju nastoje svesti na najmanju moguću mjeru određivanjem naglašanih riječi već u samom predlošku koji ispitanici koriste pri realizaciji rečenica. U ovome istraživanju su korišteni intonativni obrasci za specifične izričaje dostupne u literaturi („Umsteuerungsfrage” Marić, 2013, str. 80-83; „den Fokus verengende Frage” isto, str. 85-87; „erstaunte Nachfrage” Selting, 1995, str. 298-304; izričaj s valovitom intonacijskom krivuljom i relativno malom govornom brzinom, Marić, 2022; izričaji s uzlazno-silazno-uzlaznim naglaskom, Marić, 2017, str. 117-118 i 119-120).

Cilj istraživanja koje je prikazano u narednim poglavljima jest utvrditi je li moguće djelovati sugestivno na ostvarenje intonacije nekoga tko uči strani jezik predlošcima s grafičkim prikazima intonacijskoga obrasca, zvučnim predlošcima, odnosno dočaravanjem situacije u kojoj rečenica treba biti izrečena. U slučaju da se jedan od načina sugestivnoga djelovanja pokaže učinkovitim, naredni cilj je osmisliti načine njihove primjene u nastavi i prikazati ih.

3. ISTRAŽIVANJE

3.1. Ispitanici

Istraživanje je provedeno na Odsjeku za njemački jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Sarajevu među studentima prvoga semestra

dodiplomskoga studija koji su se dobrovoljno prijavili za sudjelovanje. 11 ispitanika ženskoga su spola, a trojica muškoga. Prosječna dob ispitanika je 19,28 godina, a jezik koji su ispitanici naveli kao materinski u deset slučajeva je bosanski, u dva slučaja njemački i po jednom su kao materinski navedeni crnogorski jezik odnosno švicarski njemački.

3.2. Postupak

Unutar istraživanja ispitanici su imali tri zadatka: 1. pročitati istu rečenicu dvaput: a) uz grafički prikaz konture intonacije, b) uz prikaz konture intonacije rasporedom slova u prostoru (v. sliku 1. pod a) i b) za primjere prikazā); 2. osmisлити prozodijsko ostvarenje izričaja na temelju upute o kontekstu u kojem je izvorno izgovoren i ostvariti ga; 3. ponoviti preslušane izričaje. Studenti nisu prethodno uvježbali čitanje s predložka s grafičkim prikazima intonacije niti su bili prethodno upoznati s njima.

Izričaji studenata snimljeni su aplikacijom Voice Recorder mobitela Samsung Galaxy A33 5G u ukupnom trajanju od 39,32 minute, što znači da je svaki od ukupno 14 ispitanika u prosjeku proveo 2,8 minute u izricanju zadanih rečenica. Snimanje je obavljeno u prostoriji u kojoj bi se svaki put nalazili po jedan ispitanik i osoba koja provodi istraživanje.

3.3. Materijali

Kod izričaja koji su upotrijebljeni u istraživanju radi se o ukupno šest autentičnih izričaja iz razgovora u njemačkim radijskim programima izdvojenih iz razgovornoga slijeda u kojem su ostvareni (za intograme tih izričaja v. slike 2., 5., i 7.). Budući da je za istraživanje bila bitna upotreba intonacijskoga obrasca u razgovoru između izvornih govornika kao i postojanje zvučnoga zapisa te upotrebe, nije uvijek bilo moguće utjecati na dužinu izričaja i zahtjevnost leksika čije poznavanje među ispitanicima nije provjeravano. Korišteno je: 1. pitanje kojim se razgovor preusmjerava: *Ja, können Sie die mir schicken?*, 2. pitanje kojim se obilježava dio složenoga pitanja na koji se očekuje odgovor: *Warum löst man dieses Problem nicht gleich mit?*, 3. pitanje kojim se izražava iznenađenje onim što je izrečeno: *Heute Morgen ist ein Konzert für euch?*, 4. izričaj kojim se izrečeno prikazuje kao nevjerovatno i nepojmljivo: *Und da war das Amateurboxen für Frauen tatsächlich noch verboten!*, 5. pozivanje s ciljem zahtjeva: *Fritz!* i 6. imenovanje teme idućega dijela razgovora: *Ruhm!*

Ove vrste izričaja izabrane su zbog njihovoga intonacijskog obrasca koji u okolnostima istraživanja ne može biti ostvaren bez poticaja, automa-

tizmom kao što je to npr. slučaj sa silaznim intonacijskim obrascem. Kod izričaja pod 1., 2. i 3. radi se o završno uzlaznom intonacijskom obrascu, kod izričaja pod 4. o valovitom intonacijskom obrascu, a pod 5. i 6. o uzlazno-silazno-uzlaznom tonskom obrascu.

3.4. Analiza podataka

Prikupljeni podatci obrađeni su perceptivno (preslušavanjem) te akustički (instrumentalno). Snimke je preslušao jedan uvježbani slušač koji je bilježio odgovore. Akustička analiza kojom su provjereni rezultati perceptivnoga testa provedena je softverskim programom za analizu i sintezu govornoga signala Praat.

4. REZULTATI I RASPRAVA

Svaki od izričaja koji su navedeni u potpoglavlju 3.3. od svakog se ispitanika pokušavao dobiti unutar rješenja triju zadataka u izvedbi što vjernijoj onoj izvornoj. Najprije se na zaslonu računala prikazuje ispitaniku uz grafički prikaz intonacijskoga ostvarenja i uz notaciju tonova kakva je svojstvena autosegmentnoj-metričkoj fonologiji (v. sliku 1. a. i v. Pierrehumbert, 1980 ili Pierrehumbert i Hirschberg, 1990) što zapravo i predstavlja način prikazivanja intonacijskih obrazaca njemačkoga jezika u Duden gramatici (v. 2009, str. 95-128), a zatim i uz prostorni raspored riječi odnosno slova u napisanoj rečenici koji sugerira način ostvarenja intonacije (v. sliku 1. pod b). Sam način prostornoga raspoređivanja riječi odnosno slova prikazanih rečenica za prikaz intonacije izričaja u tom je jednom predlošku dijelom preuzet od američkoga jezikoslovca Dwighta Bolingera (1986) jer se pretpostavlja da bi studentima za razliku od drugih načina bilježenja intonacije mogao omogućiti gotovo samouko pronicanje u zadani način čitanja. Uz grafičke prikaze prva dva predloška dan je i opis situacije na kojem se temeljio drugi zadatak (v. sliku 1. pod c). Naposljetku su ispitanici bili dužni ponoviti preslušani izričaj.

Slika 1.

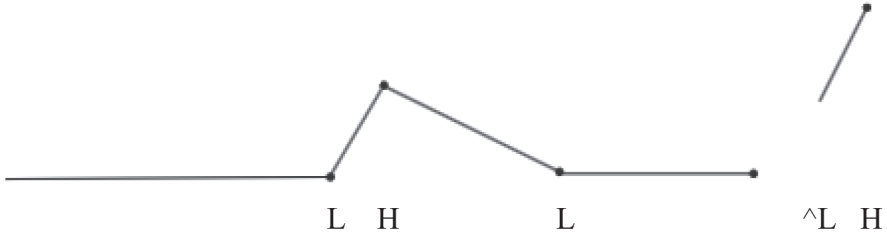
Prikaz materijala

Figure 1

Presented material

a.)

Warum löst man dieses Problem nicht gleich mit?

b.)

? t

e i

i s i

Warum löst man d e m

s

P

r

oblem nicht gleich

c.) (Sprechen Sie den Satz: "Und da war das Amateurboxen für Frauen tatsächlich noch verboten!" als etwas Unfassbares, woran Sie nicht glauben können!)

Unutar istraživanja izrečene su ukupno 343 rečenice. Kod njih 336 radi se o izričajima na koje su se ispitanici poticali, a kod njih 17 radi se o neplaniranim, pomoćnim izričajima koji su ispitanicima pomogli prenijeti se u opisani trenutak izmišljene društvene interakcije.

Na temelju perceptivnoga testa izdvojena je najbolja izvedba svakog ispitanika. Kriterij je bio da izgovor odgovara autentičnom izričaju ili da mu bude najbliži mogući, ali da se odredi i njihov stupanj prihvatljivosti (prema sociolingvističkom kriteriju *perceptije* različitih načina govora, v. Desnica-Žerjavić, 2006, str. 59-60) u bilo kojem drugom kontekstu. Osim u slučaju određivanja stupnja prihvatljivosti izričaja, ispravnost svih opažanja proizašlih iz perceptivne obrade, koja će ovdje biti iznesena, potvrđena je akustičkom analizom.

U 44 izričaja izvedba koja je odgovarala izvornoj bila je izvedba koja je ostvarivana nakon preslušavanja izvorne. U 17 izričaja izvornoj je odgovarala izvedba koju bi opisani trenutak izmišljene društvene interakcije prizvao iz dugoročnoga pamćenja, a samo tri puta izvedba dobivena nakon što je sugerirana grafičkim prikazom rečenice i intonacijskoga ostvarenja. Pri tome se nije vodilo računa o tome koji je od šest izričaja najveći broj ispitanika ostvario najvjernije izvornom. Izvorni govornici njemačkoga jezika najbolje su izvedbe također ostvarivali nakon preslušavanja izvornih, znakovito je međutim da su njihove izvedbe koje su nastale čitanjem s predložka s grafičkim prikazom rečenice i intonacijskoga ostvarenja bile neznatno lošije od ponovljenih nakon preslušavanja.

4.1. Čitanje rečenica s prikazom intonacijskoga ostvarenja

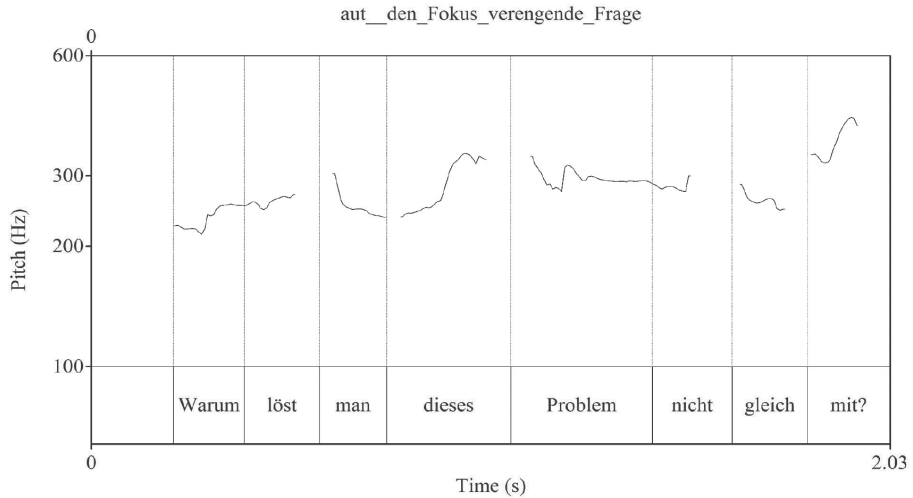
Izričaji dobiveni davanjem predložaka na čitanje u 15 (od ukupno 28) slučajeva zvučali su neprirodno i neprikladno za bilo koje okolnosti društvene interakcije govorom. Svaki prostorni raspored riječi koji nije uobičajeno vodoravan te svaki dio grafičkoga prikaza intonacijskoga ostvarenja koji ne podrazumijeva vodoravnu crtu ispitanicima bi naime sugerirao da uobičajeni način čitanja trebaju radikalno promijeniti, pa bi dijelove rečenica čitali neuobičajeno glasno s neuobičajeno dugim otvornicima (pet zabilježenih slučajeva) ili s nepredviđenim tonskim varijacijama i neuobičajeno dugim otvornicima (sedam zabilježenih slučajeva v. sliku 3.). Povremeno, naime u tri zabilježena slučaja, bi neprirodno istaknute riječi bile izgovorene izdvojene iz izgovorne cjeline. Rezultati dobiveni pri ispitivanju s dvije vrste prikaza nisu se razlikovali, pa se u daljnjem radu ta razlika ne navodi kao kriterij za odabir određenoga intonograma. Pri odabiru prikazanih intonograma izričaja koje su ostvarili ispitanici kriterij je bio da prikazuje najtipičniji oblik tematizirane krivulje.

Slika 2.

Intonogram s ucrtanim promjenama vrijednosti osnovne frekvencije govornoga signala u izričaju *Warum löst man dieses Problem nicht gleich mit?* u autentičnoj govornoj upotrebi

Figure 2

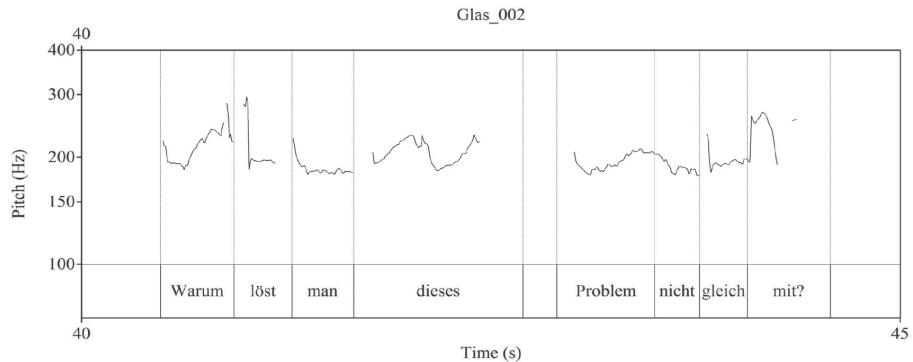
Intonogram with changes in fundamental frequency values of the speech signal for the utterance *Warum löst man dieses Problem nicht gleich mit?* during an authentic speech situation

Slika 3.

Intonogram primjera čitanja uz ostvarivanje nepredviđenih tonskih varijacija

Figure 3

Intonogram of a reading sample with unexpected tonal variations

Drugi, jednako čest način čitanja podrazumijevao je ostvarivanje intonacije bez značajnih varijacija koja bi većim dijelom konture konstantno protjecala silazno. Ovakva intonacijska ostvarenja pratila su ispitanikova nastojanja da ispravno ostvari glasovni slijed rečenice pri čemu bi intonacijsko ostvarenje bilo zanemareno (za primjer s tipičnim obilježjima ovakvoga čitanja v. sliku 4.). Ovaj način čitanja imao je za posljedicu u prosjeku 1,87

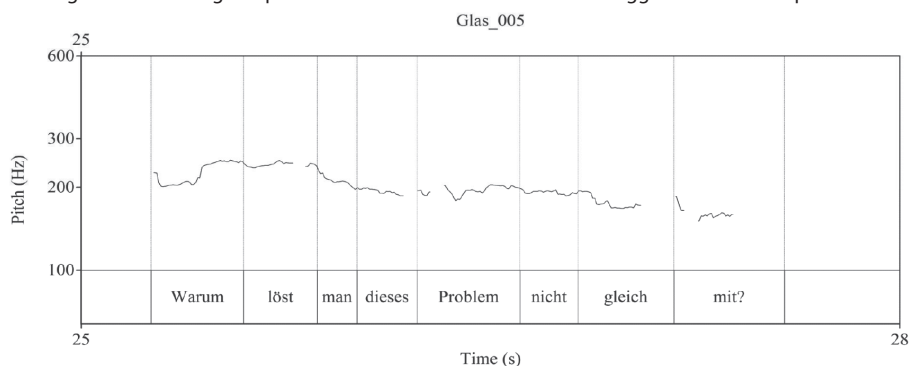
puta manji raspon kretanja osnovnoga tona od onoga koji bi bio ostvaren pri izricanju autentičnoga izričaja. Ovakvo intonacijsko ostvarenje kod neizvornih govornika njemačkoga jezika Hirschfeld i Reinke (2018, str. 215) predviđaju u pitanjima koja u usmenoj upotrebi njemačkoga jezika za razliku od mnogih drugih jezika mogu imati završno visoko uzlaznu intonaciju.

Slika 4.

Intonogram primjera čitanja bez ostvarivanja intonacijskih varijacija sugeriranih u predlošku

Figure 4

Intonogram of a reading sample without variations in intonation as suggested in the template

4.2. Govorna prilagodba ponuđene rečenice opisanoj situaciji

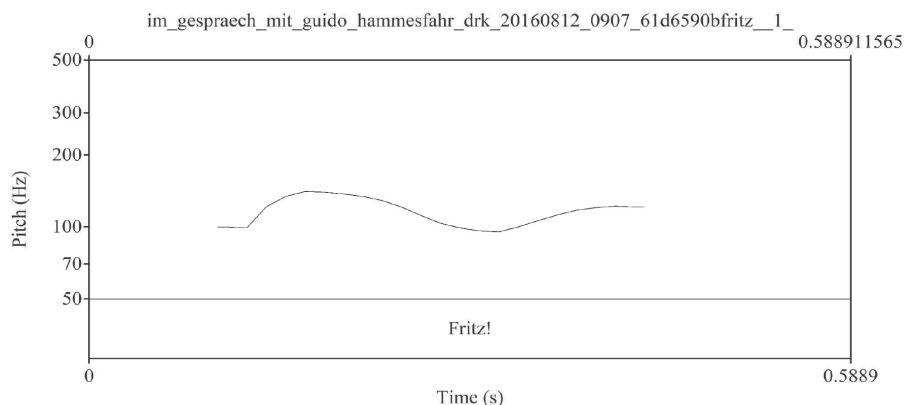
Predložak s opisivanjem okolnosti u kojima se ponuđeni izričaj treba pojaviti kojim se ispitanik potiče na najprimjerenije prozodijsko ostvarenje izričaja za opisane okolnosti u istraživanju često nije uspio potaći na izvedbu koja odgovara izvornoj jer bi se ispitanici često odlučivali za neki drugi, često jednako ispravan, način izražavanja nevjerice, iznenađenja, obilježavanja poziva koji prethodi zahtjevu, pitanja na koje se očekuje odgovor i dr. Izvorni govornici njemačkoga jezika ovdje su se također odlučivali za drugi način izražavanja nevjerice, iznenađenja itd. koji je u ovom slučaju svaki put bio ispravan.

Slika 5.

Intonogram s ucrtanim promjenama vrijednosti osnovne frekvencije govornoga signala u izričaju *Fritz!* u autentičnoj govornoj upotrebi

Figure 5

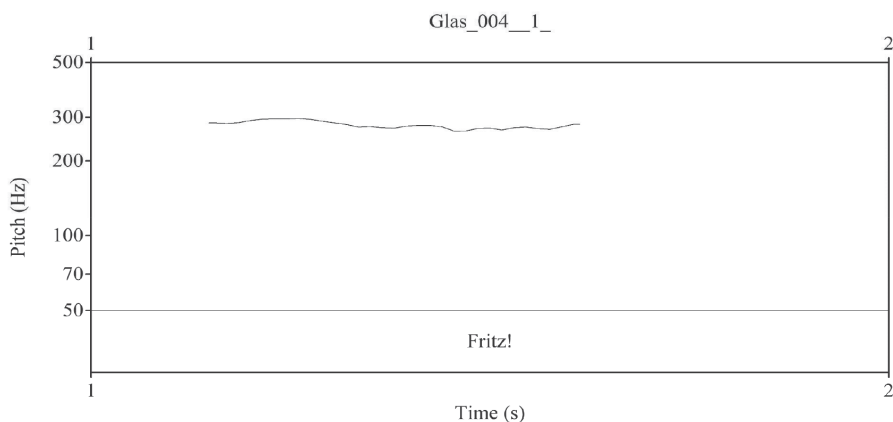
Intonogram with changes in fundamental frequency values of the speech signal for the utterance *Fritz!* during an authentic speech situation

Slika 6.

Intonogram primjera drugog, jednako ispravnoga načina obilježavanja pozivanja kojemu slijedi zahtjev nađenoga u izričaju *Fritz!*

Figure 6

Intonogram of another, equally correct way of marking a call, followed by a request, as found in the utterance *Fritz!*

Ispitanici kojima je njemački materinski jezik odnosno jezik jednoga od roditelja koji su učili drugi po redu, očekivano su ostvarivali izričaje s visokim stupnjem sličnosti s njihovom izvornom izvedbom uz tri predložka svih šest izričaja, osim, kao što je već istaknuto, uz predložak s opisivanjem okolnosti u kojima se ponuđeni izričaj treba pojaviti kada bi se ispitanici odlučili za neki drugi ispravan način izražavanja nevjerice, iznenađenja i

drugih emocija odnosno načina strukturiranja razgovora. Akustičkom analizom mogla je biti potvrđena sličnost s izvornom izvedbom pri ostvarivanju izričaja izvornih govornika njemačkoga jezika koje bi u pravilu odlikovale intonacijske krivulje sa svim tipičnim obilježjima.

4.3. Ponavljanje preslušanoga izričaja

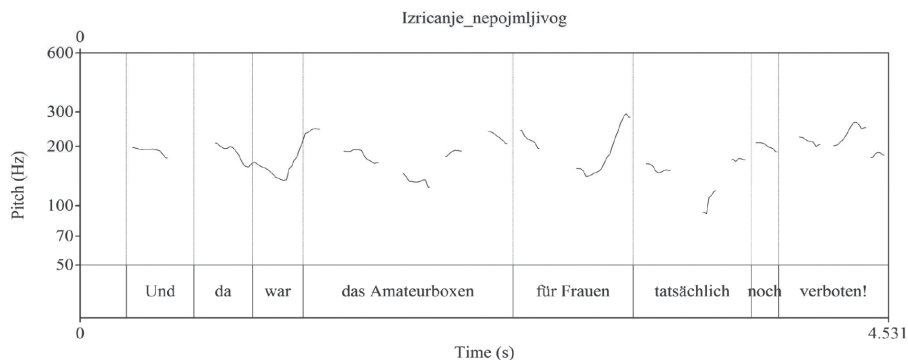
Ponovljenim preslušanim izričajima koji su duži od jedne riječi (v. ranije u tekstu autentične izričaje pod 1., 2., 3. i 4.) u nešto više od dvije trećine izvedbi nedostajale su adekvatne veličine zamaha (veličine tonske promjene) te oscilacije intenziteta i onda kada su bile sličnije izvornoj od ostalih izvedbi (v. sliku 8.). Ovaj način ponavljanja imao je za posljedicu u prosjeku čak 3,73 puta manji raspon kretanja osnovnoga tona od onoga koji bi bio ostvaren pri izricanju autentičnoga izričaja. Ponovljeni preslušani izričaji dužine jedne riječi svaki su put ostvarivani s visokim stupnjem sličnosti s izvornom izvedbom.

Slika 7.

Intonogram s ucrtanim promjenama vrijednosti osnovne frekvencije govornoga signala u izričaju *Und da war das Amateurboxen für Frauen tatsächlich noch verboten!* u autentičnoj govornoj upotrebi

Figure 7

Intonogram with changes in fundamental frequency values of the speech signal for the utterance *Und da war das Amateurboxen für Frauen tatsächlich noch verboten!* during an authentic speech situation

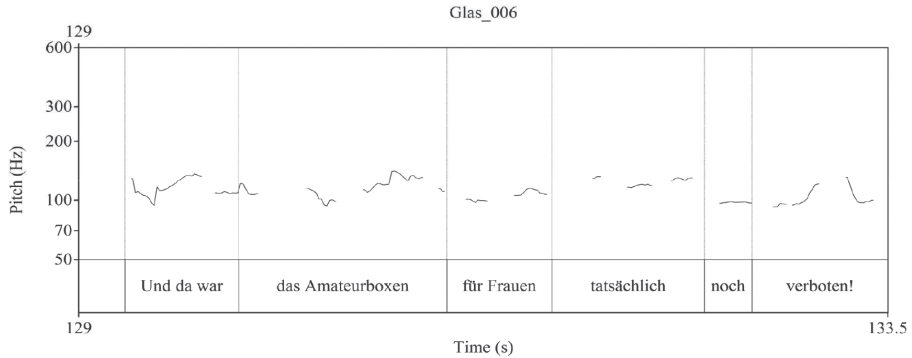

Slika 8.

Intonogram primjera ponavljanja preslušanoga izričaja s nedostatnom veličinom zamaha

Figure 8

Intonogram of an example of repeated utterance listening with insufficient tone change

Budući da ni jedna vrsta upute za ostvarivanje intonacijskih uzoraka nije osigurala izvedbu koja odgovara onoj autentičnoj kod svih ispitanika i u svim izričajima, ovdje se zagovaraju metode poučavanja intonacijskim obrascima stranoga jezika koje ujedinjuju najučinkovitije upute iz istraživanja: ponavljanje preslušanih izričaja i izricanje najprimjerenijih prozodijskih ostvarenja izričaja za opisane okolnosti. Predložak kojim se ispitanik poticao na najprimjerenije prozodijsko ostvarenje izričaja za opisane okolnosti u istraživanju nije uspijevaio potaći na izvedbu koja odgovara izvornoj jer bi se ispitanici odlučivali za neki drugi, često jednako ispravan, način izražavanja nevjerice, iznenađenja i dr.

4.4. Praktična upotreba metode uprizorenja izmišljenoga razgovora

Jedna od metoda koja bi podrazumijevala ponavljanje nešto ranije preslušanih izričaja i njihovo izricanje u odgovarajućim okolnostima je uprizorenje izmišljenoga svakodnevnog razgovora koji sadrži izričaje s intonacijskim obrascima koje je nastavnik prethodno izgovorio pred studentima. Zadatak studenata bio bi da izričaje s preslušanim intonacijskim obrascima ispravno ukomponiraju u razgovornu sekvenciju koju su sami izmislili te da je uprizore. Od nastavnika bi se također očekivalo da studentima ponude nešto kraće izričaje s leksikom koji im je poznat jer su u istraživanju izvornom izričaju upravo odgovarale izvedbe relativno kratkih izričaja s jednostavnim leksikom koje su ostvarene ponavljanjem preslušanoga izvornog izričaja.

Izričaje koji su izabrani za istraživanje predstavljene u ovom članku za ovakvu vrstu vježbe bilo bi potrebno uklopiti u razgovornu sekvenciju u kojoj sudionici primjerice pripovijedaju o nepojmljivim događajima, u ko-

joj usmjeravaju razgovor ciljano postavljajući više vrsta pitanja ili u kojoj nekoga potiču da im pomogne ili sl.

Uklopiti bi se npr. mogli izričaji koji velikim dijelom čine sljedeći izmišljeni razgovor: 1. *Kann ich dich etwas ganz Anderes fragen?* - 2. *Ja.* - 3. *Dein Fernstudium.* 4. *Ich weiß, wie viel er dir bedeutet.* 5. *Weißt du aber, wie viel er uns eigentlich jährlich kostet?* 6. *Du hast bisher nicht mal eine Prüfung abgelegt.* - 7. *Ich habe schon drei Prüfungen bestanden.* 8. *Ich habe es dir nur nicht erzählt.* 9. *Thomas kann es bezeugen.* 10. *Thomas!* - 11. *Was hast du gemacht?* 12. *Du hast drei Prüfungen abgelegt und hast es mir nicht erzählt!* (1. intonacijski završno uzlazno pitanje kojim se preusmjerava tijekom razgovora (tzv. „Umsteuerungsfrage“) 3. imenovanje teme narednoga dijela razgovora uz uzlazno-silazno-uzlazni naglasak 5. intonacijski završno uzlazno pitanje kojim se obilježava dio složenoga pitanja na koji se očekuje odgovor (tzv. „den Fokus verengende Frage“) 10. pozivanje uz uzlazno-silazno-uzlazni naglasak kojemu slijedi zahtjev 11. pitanje kojim se izražava iznenađenje izrečenim (tzv. „erstaunte Nachfrage“) 12. izričaj kojim se izrečeno prikazuje kao nevjerojatno i nepojmljivo uz skup obilježja: valovita intonacijska krivulja cijelim svojim trajanjem i relativno mala govorna brzina. Crtica obilježava promjenu osobe koja trenutačno govori.

5. ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja daju naznake nedostataka korištenja predložaka s intonacijskim obrascima stranoga jezika koji se iščitava iz prostornoga rasporeda slova rečenice odnosno iz shematskoga prikaza intonacijskoga ostvarenja, a s druge strane prednosti preslušavanja i reproduciranja preslušanoga izričaja s određenim intonacijskim obrascem, a donekle i poticanja na izricanje najprimjerenijega intonacijskog ostvarenja izričaja opisanjem okolnosti u kojima se obično pojavljuje. Prednosti se ogledaju u visokom stupnju sličnosti s izvornom izvedbom, nedostaci u neodgovarajućim varijacijama tona, glasnoće ili duljine te u potpunom nedostatku sugeriranih varijacija. Na osnovi dobivenih rezultata predlažu se vježbe koje ujedinjuju najučinkovitije predloške iz istraživanja poput vježbe izmišljanja razgovora koji sadrži izričaje s intonacijskim obrascima koji se uče i uprizorenja toga razgovora.

Rezultati također navode na razmišljanje o većem broju ispitanika s ujednačenijim uzorkom muških i ženskih, većem broju procjenitelja te o više akustičkih parametara u detaljnijoj akustičkoj analizi u narednom istraživanju koje bi trebalo potvrditi ispravnost ovdje iznesenih zaključaka.

LITERATURA

- Bolinger, D. (1986). *Intonation and its parts. Melody in Spoken English*. Stanford: Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9781503622906>
- Desnica-Žerjavić, N. (2003). Je li teže naučiti "iste" ili "različite" glasove stranog jezika? *Govor* (20/1-2). 71-78.
- Desnica-Žerjavić, N. (2006). *Strani akcent*. Zagreb: FF press.
- Duden (2009). *Die Grammatik*. (Band 4) Mannheim: Dudenverlag.
- Gehrmann, S. (1994). *Deutsche Phonetik in Theorie und Praxis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Guberina, P. (1952). *Zvuk i pokret u jeziku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Guberina, P. (2010). *Govor i čovjek. Verbotonalni sistem*. Zagreb: ArTresor naklada.
- Gumperz, J. (1982). *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511611834>
- Gumperz, J. (1992). Contextualization Revisited. U: P. Auer, A. Di Luzio (ur.), *The Contextualization of language*, 39-53. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/pbns.22.04gum>
- Gut, U., Trouvain J. i Barry J. W. (2007). Bridging research on phonetic descriptions with knowledge from teaching practice - The case of prosody in non-native speech. U: J. Trouvain, U. Gut (ur.), *Non-native prosody. Phonetic Description and Teaching Practice*, 3-21. Berlin/New York: Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110198751>
- Hirschfeld U. i Trouvain J. (2007). Teaching prosody in German as a foreign language. U: J. Trouvain, U. Gut (ur.), *Non-native prosody. Phonetic Description and Teaching Practice*, 171-187. Berlin/New York: Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110198751>
- Hirschfeld, U. & Reinke, K. (2018). *Phonetik im Fach Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Hymes, D. (1974). *Foundations in Sociolinguistics*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Josipović, V. (1999). *Phonetics and Phonology for Students of English*. Zagreb: Targa.
- Kehrein, R. (2002). *Prosodie und Emotionen*. Tübingen: Niemeyer. <https://doi.org/10.1515/9783110940763>
- Marić, D. (2013). Intonation der mit Fragesätzen verbundenen Sprechhandlungen im Deutschen und Kroatischen. *Zagreber Germanistische Beiträge* (22). 71-101.
- Marić, D. (2017). Uzlazno-silazno-uzlazni naglasak u razgovorima na njemačkom jeziku. *Govor* (34/2). 109-125. <https://doi.org/10.22210/govor.2017.34.07>
- Marić, D. (2022). Das prosodische Muster bei der Äußerung von Unfassbarem im Deutschen. *Strani jezici* (51). 5-22. <https://doi.org/10.22210/strjez/51-1/1>
- Mildner, V. (2008). *The Cognitive Neuroscience of Human Communication*. New York, London: Lawrence Erlbaum Associates. <https://doi.org/10.4324/9780203838105>
- Pierrehumbert, J. (1980). *The Phonology and Phonetics of English Intonation*. Bloomington: Disertacija.
- Pierrehumbert J. & Hirschberg J. (1990). The Meaning of Intonation in the Interpretation of Discourse. U: P. Cohen, J. Morgan, M. Pollack (ur.), *Intentions in Communication*, 271-311. Cambridge: MIT Press.
- Selting, M. (1995). *Prosodie im Gespräch: Aspekte einer interaktionalen Phonologie der Konversation*, Tübingen: Niemeyer (Linguistische Arbeiten 329).
- Vuletić, B. (1980). *Gramatika govora*. Zagreb: GZH (Biblioteka teka).

Should one let intonation patterns be read or be repeated or should they be evoked?

Dario Marić

The research presented in this paper questions efficiency of the methods of teaching intonation of a foreign language that imply realization of an utterance with the particular intonation pattern whether it is read or it is read by presented schematic illustration of the intonational realization or its realization is suggested by putting the utterance into circumstances where the intonational realization normally occurs or it is reproduced after listening to it.

Some of the experiences with teaching prosody of a foreign language in classes oblige to question the efficiency of the exercises that imply the mentioned actions.

Research results show that the interviewees most successfully imitate the intonation pattern of the original utterance by repeating it after listening to it especially when utterances are short, significantly less successfully by realizing intonational realization of an utterance that they made up by themselves for described circumstances in which an utterance should occur and relatively unsuccessfully by reading sentences with an illustration of the set intonational realization.

Keywords: *intonation; foreign language; methods of teaching of prosody*

